

Аналіз підходів до визначення інформаційної культури особистості

Євгенія Певнева

магістрантка ННІ психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Ольга Петрунько

доктор психологічних наук,

старший науковий співробітник, професор кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

ORCID: 0000-0001-9023-5265

Основною рисою сучасного суспільства є найвищий рівень розвитку технологій інформатизації, коли людство вперше має широкий доступ до всебічних знань минулого і безперервно генерує новітні інструменти для обробки великих масивів інформації. Людина сьогодні знаходиться під впливом різних структур, макроекономічних механізмів, субкультур і глобалізації, що визначає необхідність ставлення до цих подій з певною часткою критичності і рефлексії. У цій ситуації людина змушена уніфікуватися культурно і духовно, намагаючись зберегти індивідуальні риси. Інформаційний простір перенасичений, для гармонійного існування в ньому потрібні певні вміння та навички.

Ключовими якостями особистості в таких умовах стають уміння суб'єктивного відбору інформації, адаптації до змін інформаційного середовища та освоєння нових інструментів роботи з інформацією. Отже інформаційна культура особистості обумовлює не тільки адаптаційні можливості особистості в цілому, але і її перспективи розвитку або деградації в умовах великої кількості інформаційного шуму.

Нині відомо кілька підходів до розуміння інформаційної культури, серед яких насамперед-інформаційний, культурологічний та особистісний.

Інформаційний підхід тлумачить інформаційну культуру як сукупність знань, умінь і навичок пошуку, відбору, аналізу інформації, тобто всього того, що включається в інформаційну діяльність, спрямовану на задоволення потреб соціальних суб'єктів в інформації. У такій інтерпретації інформаційну культуру слід вивчати в контексті умінь і навичок самостійного нарощування професійних і будь-яких інших знань, потрібних людині як суб'єкту певної професійної діяльності на даному рівні розвитку суспільства. Тобто з точки зору інформаційного підходу, поняття «інформаційна культура» визначають як «сукупність умінь і навичок пошуку, відбору, аналізу інформації, тобто всього того, що включається в інформаційну діяльність, спрямовану на задоволення інформаційних потреб».

В рамках культурологічного підходу інформаційна культура розглядається як спосіб життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві, як складова процесу формування культури людства. Не можна відокремлювати інформацію від культури, а інформаційну культуру від загальної культури людини. Інформаційна культура, з точки зору культурології «розглядається як спосіб життєдіяльності

людини в інформаційному суспільстві, як складова процесу формування культури людства». Мас-медіа не даремно називають «четвертою владою», з огляду на потужний, багатосторонній і масштабний їх вплив на індивідуальну і колективну свідомість. Завдяки дії психологічних механізмів зараження, навіювання, наслідування та деяких інших, впливу засобів масової інформації піддаються малі і великі групи людей, чим і пояснюються такі функції мас-медіа, як управління суспільними системами та управління самостереженням-як універсальним, а не як об'єктно-специфічним спостереженням, як зазначав відомий соціолог Н. Луман. За Н. Луманом, Інформаційна культура не тільки органічно вплетена в реальну тканину соціального життя, але і створює її нову якість. Саме ця особливість в умовах формування інформаційного суспільства вимагає від кожної людини мати знання про інформаційне середовище і закономірності її функціонування, опановування сучасними інформаційними технологіями й т. д., тобто історично новим рівнем культури поведінки з інформацією.

Особистісний підхід до розуміння інформаційної культури ґрунтується на уявленнях, що в сучасному світі кожна людина-як суб'єкт власного і суспільного життя-користується тими чи тими інформаційними технологіями та має той чи той рівень володіння й використання інформаційних технологій та інформації як продукту застосування цих технологій. В умовах інформатизації сучасного суспільства особистісний підхід набуває особливої актуальності, оскільки формування інформаційної культури особистості є одним з основних завдань і разом із цим одним з якісних критеріїв інформаційного суспільства, в якому особистісний розвиток і професійне зростання людини неможливі без застосування сучасних інформаційних технологій. Оскільки інформаційна культура належить особистості, можна розглядати цей феномен через поняття особистісного підходу. Будь-яка діяльність має особистісний характер, в умовах інформаційного суспільства особистий і діяльний початок взаємно збагачують один одного, і можуть розвиватися тільки один через одного».

Інформаційна культура особистості є складовою частиною базисної культури особистості як системної характеристики людини, що дозволяє йому ефективно брати участь у всіх видах роботи з інформацією-отриманні, накопиченні, кодуванні та перероблюванні будь-якого роду, в створенні на цій основі якісно нової інформації, її передачі, практичному використанні-і включає грамотність і компетентність в розуміння природи інформаційних процесів і відносин, розвинену інформаційну рефлексію, а також творчість в інформаційній поведінці й соціально-інформаційної активності». інформаційну культуру можна зрозуміти, як ступінь опановування особистістю інформацією, а також даний феномен являє собою сукупність знань, норм і цінностей, що забезпечують результативну взаємодію в інформаційному середовищі, що сприяють розвитку культури особистості. Інформаційна культура-це рівень знань, що дозволяє людині не тільки вільно орієнтуватися в інформаційному середовищі, а й брати участь в її формуванні та перетворенні, сприяти інформаційній взаємодії.

Зокрема відомий дослідник А. В. Федоров визначає інформаційну культуру (або медіакультуру) як «сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей у сфері медіа, а також історично певна система їх відтворення та функціонування в соціумі. На його думку, стосовно аудиторії медіакультура може виступати як система рівнів розвитку особистості людини, здатного сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіатворчістю, засвоювати нові знання в галузі медіа.

Як чинник інформаційної цивілізації інформаційна культура втілюється в культурі формування інформаційних потреб, впровадження і використання інформаційних технологій, удосконалення інформаційної діяльності, відповідних відносин тощо.

В таких умовах саме інформаційна культура виступає фактором розвитку суспільних відносин у напрямку побудови держави, заснованої на принципах додержання інформаційних прав і свобод людини і громадянина, толерантності суб'єктів інформаційних правовідносин в процесі їх взаємодії, пріоритетності інноваційного компоненту під час удосконалення системи державного управління.

На жаль, сучасний рівень інформаційної культури в Україні не дозволяє створити достатні передумови для належного формування інформаційного суспільства. Низька ефективність використання інформаційних технологій у державному управлінні, виробничій та освітній діяльності, значне відставання законодавчого забезпечення інформаційної сфери від реальних потреб розвитку інформаційних відносин, неефективність державної інформаційної політики у частині інформаційної безпеки значною мірою обумовлені недостатнім ступенем розвитку інформаційної свідомості, інформаційно-технологічних навичок, а як наслідок низькою інтеріоризацією цінностей процесу інформатизації країни.

Отже, у сучасних умовах прогресу світової цивілізації завдяки синтезу інформаційної епохи і культури засновується новий різновид культури з унікальними, притаманними лише їй властивостями інформаційна культура.

Аналіз підходів до сутності інформаційної культури, які сформувалися в суспільстві дає змогу переконатися, що розуміння цього феномену в різних науках має свої відмінності, обумовлені як впливом системоутворюючих категорій цих наук, так і завданнями, які ставили перед собою дослідники. Спільним для розглянутих вище підходів є розуміння інформаційної культури як складової загальної культури в суспільстві, а також визнання детермінаційних зв'язків між рівнем інформаційної культури і розвитком певної сфери професійної активності особистості. Відмінності у сприйнятті досліджуваного феномену стосуються перш за все широкого чи вузького охоплення ознак інформаційної культури: від навичок володіння окремими інформаційними технологіями (комп'ютерної грамотності) до опанування знаннями та навичками майже у всіх сферах людської діяльності.

Ключові слова: психологія; інформаційна культура.

Список використаних джерел

1. Луман Н. *Реальность массмедиа*. М. : Праксис, 2005.
2. Медведева Е. А. *Информационная культура как критерий информатизации высшего образования в современных условиях реформирования*. Рязань, 2011.
3. Петрунько О. В. *Інформаційна культура як чинник психологічної і національної безпеки медіасуспільства. Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2014.
4. Петрунько О. В. *Інтернет як технологія формування громадської думки: соціально-психологічні ресурси*. Журнал Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. 2008.
5. Федоров А. В. *Медиаобразование и медиаграмотность*. Таганрог: Кучма, 2004.